

Chùa Thiên Tạo nằm trong lèn Vũ Kỳ ở xã Phúc Thành, huyện Yên Thành

ĐÔI NÉT VỀ CHÙA THIÊN TẠO Ở XÃ ĐÔNG THÀNH, HUYỆN YÊN THÀNH

■ Lâm Thy

Chùa Thiên Tạo có diện tích 273m², là bộ phận không thể tách rời của lèn Vũ Kỳ, cách thành phố Vinh - Trung tâm chính trị, kinh tế, văn hóa của tỉnh Nghệ An 65km về phía Bắc, cách huyện lỵ Yên Thành 07km về phía Bắc. Lèn là dãy núi dựng đứng gồm nhiều ngọn bày ngang như lá cờ nên được dân địa phương gọi là lèn Vũ Kỳ.

Lèn Vũ Kỳ là núi đá khổng lồ nằm giữa một đồng bằng rộng lớn, được hình thành do quá trình kiến tạo của địa chất xảy ra trong lòng dãy núi đá vôi, hình thành trong thời kỳ từ Devon giữa đến Carbon - Pecmi (*khoảng 350-280 triệu năm trước*). Trải qua các thời kỳ kiến tạo quan trọng và các pha chuyển động đứt gãy, phôi tạng và uốn nếp đã liên tục tạo ra dãy núi trùng điệp. Quá trình kiến tạo karst^(*) cùng với sự chuyển động nâng

cao tạo nên tính đa dạng về địa chất, địa hình - địa mạo, mạng lưới thủy văn và tính đa dạng, kỳ thú về hang động. Ở lưng chừng núi với vách đá cheo leo và hiểm trở là các hang động với những thớ đá, nhũ đá, măng đá nhiều màu sắc, hình dáng khác nhau, tạo nên vẻ đẹp kỳ diệu, huyền bí. Đứng trên đỉnh lèn Vũ Kỳ nhìn xuống sẽ thấy cảnh làng quê trầm mặc, với những cánh đồng lúa xanh mơn mớn, tạo thành bức tranh sơn thủy đầy mê hoặc. Bởi vậy, từ xa xưa, lèn Vũ Kỳ đã được mệnh danh là một thắng cảnh thiên nhiên kỳ thú của mảnh đất Đông Thành, làm say lòng người, là nguồn cảm hứng cho các thi nhân sáng tác nên nhiều tác phẩm nghệ thuật có giá trị.

Hiện nay, lèn Vũ Kỳ chỉ còn 03 đỉnh: đỉnh chính giữa cao 65m, đỉnh phía Đông cao 79,4m, dài 168,4m, đỉnh phía Nam cao 73m, dài 152,4m.

Chùa Thiên Tạo nằm sâu trong lòng lèn,

XỨ NGHỆ - ĐẤT VÀ NGƯỜI

ngoảnh mặt về hướng Đông Nam, hướng mặt ra kênh Lạch Lèn quanh năm nước trong xanh uốn lượn, thơ mộng và cánh đồng rộng lớn gọi là đồng Quán Hạt.

Đường lên chùa là một lối đi nhỏ. Để vào chùa duy nhất chỉ có một cửa, phía trước cửa là các khối đá “*đá hổ, đá rồng, đá phượng, quy*”, chồng lên nhau như đang canh giữ bảo vệ cửa Phật. Phía sau các khối đá là cửa chùa, cửa rộng 1,35m, cao 1,8m. Trước cửa chùa, xưa có một cái giếng, người dân địa phương gọi là giếng Ngọc hay giếng “*Thuồng Luồng*”, giếng có nước, sâu 2,7m, đường kính 02m.

Chùa Thiên Tạo có cấu trúc đặc biệt, không giống với cấu trúc của những ngôi chùa thông thường, là một hang đá hình nón, cao 24m, rộng 19,7m, sâu 13,3m, gồm 4 vách đá. Đây thực chất là núi đá vôi bị xâm thực có cách đây hàng trăm triệu năm - kết quả độc đáo của quá trình karst, chỉ có ở các vùng đá vôi. Nền hang khá bằng phẳng và khô ráo. Người xưa đã biến hang đá thành một ngôi nhà vĩnh cửu để thờ Phật, đúng như câu thơ của nhà thơ Bùi Huy Bích: “*Chùa ngay hang núi cần chi làm nhà*”, ban thờ đặt dưới các vách đá làm cho ta cảm giác kỳ bí, huyền ảo.

Trong lòng chùa, nhờ có ánh sáng và không khí từ cửa chính và cửa thông lên trời (*cửa thông thiên*) nên luôn luôn thoáng mát. Từ cửa thông thiên, gió và ánh sáng luồn vào tựa như một dải lụa trắng mềm mại. Đặc biệt, khi có gió thổi vào, trong chùa phát ra âm thanh của đá nghe như tiếng chuông thức tỉnh chúng sinh.

Trên vòm mái, từng cụm thạch nhũ buông xuống muôn hình vạn trạng, đẹp lung linh, với các hình thù khác nhau: khối thì trông tựa như hình hộ pháp, có khối giống như chiếc chuông. Phía trên vòm mái có một khối thạch nhũ lớn đẹp, nhiều màu sắc lấp lánh như kim tuyến

chạy từ trên xuống. Nhân dân địa phương đã ví đây là chiếc áo cà sa của đức Phật Thích Ca. Ngoài ra, trên vòm mái còn có rất nhiều khối thạch nhũ, măng đá sống động, đẹp mắt. Khi gặp ánh sáng chiếu vào, những thạch nhũ, măng đá ánh lên lấp lánh như dát vàng, dát bạc. Những vách đá tự nhiên lúc ấy chẳng khác gì một bức tranh nghệ thuật độc đáo, làm mê hoặc lòng người.

Trong số 4 vách hang, có 3 vách được sử dụng bài trí thờ Phật, đó là vách thứ hai (bên phải - ngoài vào), vách thứ ba (bên trái - ngoài vào) và vách thứ tư (trong cùng).

Ngoài ra, khu vực chùa Thiên Tạo, lên Vũ Kỳ còn là địa điểm lưu giữ những dấu ấn hào hùng của quân và dân Nghệ An trong công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, bảo vệ đất nước. Đặc biệt, trong giai đoạn Cần Vương kháng Pháp, lãnh tụ Nguyễn Xuân Ôn đã tận dụng địa hình, địa thế của lên Vũ Kỳ để làm nơi đóng đại bản doanh, lên kế hoạch đánh Pháp. Đến năm 1945, chùa Thiên Tạo một lần nữa trở thành nơi che chở cho các cán bộ, đảng viên của huyện Yên Thành hoạt động, góp phần làm nên chiến thắng của Cách mạng tháng Tám lịch sử.

Hiện nay, một phần của lên Vũ Kỳ đã bàn giao cho một công ty khai thác đá quản lý và khai thác, may mắn là phần còn lại - nơi có chùa Thiên Tạo, được UBND tỉnh Nghệ An ra Quyết định số 6426/QĐ.UB ngày 29/12/2017 xếp hạng là Di tích danh thắng cấp tỉnh, kịp thời bảo vệ một di sản văn hóa thiên nhiên có nguy cơ biến mất./.

^(*) Karst là hiện tượng phong hóa đặc trưng của những miền núi đá vôi bị nước chảy xói mòn.

Bên trong chùa Thiên Tạo